

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO‘QON DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Qo‘qon davlat universiteti
rektori D.Sh.Xodjayeva
2025 yil “29” avgust

BOLALARNING IJTIMOIIY MOSLASHUVI
FANNING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000-Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000-Ta’lim
Magistratura mutaxassisligi:	70110301-Maxsus pedagogika, (Logopediya)

Fan/modul kodi BIM2105		O‘quv yili 2025-2026	Semestr I	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Tanlov		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Bolalarning ijtimoiy moslashuvi		60	90	150
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o‘qitishdan maqsad – magistratura talabalarida bola ijtimoiylashuvi haqida ma’lumotlar berilishini ta’kidlagan holda bularda asosan shaxs rivojlanishining ijtimoiy jihatdan mavjud qonuniyatlarini o‘rganishga ko‘proq e’tibor berish talab etiladi. Fanning mazkur sohasini o‘qitishdan maqsad – shaxsning rivojlanishi va ijtimoiylashuv muammosi yuzasidan nazariy bilimlar ijtimoiylashuv bosqichlari, maskanlari, sohalari, shaxs ijtimoiylashuvi va agressivlik, tortinchoqlik, shaxsning muloqot jarayoni kabi ijtimoiylashuv bilan bog‘liq muammolar bo‘yicha dastlabki bilimlar, ko‘nikma va malakalarini shakllantirib, bu borada olib boriladigan tatbiqiy sohalar bo‘yicha ma’lumotlar berishdan iborat II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Bola ijtimoiy moslashuvining mazmuni, maqsadi va vazifalari Shaxsning atrof-muhit sharoitlariga moslashish mexanizmlari Didaktikada bo'limning mazmuni birliklar Zamonaviy insonning hayot muhiti. Moslashuv tushunchasi. Moslashuv turlari: biologik, fiziologik, psixologik, ijtimoiy. Moslashuvning ijtimoiy usullari va vositalari. Ijtimoiy moslashuv jarayon sifatida. Natijada ijtimoiy moslashuv. Ijtimoiy moslashuv darajalari. Ijtimoiy moslashuv va ijtimoiy moslashuv. 2-mavzu. Bolaning ijtimoiylashuv jarayoniga ta’sir etuvchi omillar Inson hayotining turli bosqichlarida yosh ijtimoiylashuvining xususiyatlari. Salomatlik holati va darajasi bola rivojlanishi. Xavf omillari Bolalarning erta biologik va ijtimoiy tahlilga moslashishi. 3-mavzu. Oilada bolaning ijtimoiy moslashuv jarayoni Disadaptatsiya va desotsializatsiya, ularni bolalar va o'smirlar bilan				

ishlashda hisobga olish. Qayta moslashtirish. Psixologik o'smirlik davrining xususiyatlari. Maktab jamiyati sharoitida bolaning ijtimoiy moslashuvi

4-mavzu. Maktabgacha ta'lim muassasasida bolaning ijtimoiy moslashuvi

Bolalarni erta yoshdan hayotga tayyorlab boorish va hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishiga yordamlashish. Magistrantlarga bolalardagi nuqsonlarni bartaraf etishda ularga ishtimoiylashuviga komaklashish texnologiyalarini o'rgatish.

5-mavzu. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuv muammolari

Bolalarning normal rivojlanishini sekinlashtiruvchi omillar ya'ni noto'g'ri tanlangan ta'lim sohalarini to'g'ri yo'naltirishni metod yondashishni o'rgatish.

6-mavzu. Bolaning ijtimoiy moslashuviga pedagogik – psixologik yondashuv

Umumiy va maxsus ta'lim jarayonlarida bolalarga to'g'ri korreksion-pedagogik yondoshuvni tashkil etish texnologiyalari.

7-mavzu. Nogiron bolalarning ijtimoiy moslashuv xususiyatlari.

Bolalardagi o'zgarishlar davomida ularning ota – onalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish. Bolalarni xulq atvorlarini organish psixologik metodologiyasi.

8 –mavzu. Bolaning jamiyatdagi xulqi va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish xususiyatlari.

Bolalarning yosh davrlari o'zgarishlarini o'rganish va buning natijasida o'smirlar bilan ishlash yo'llarini ishlab chiqish.

9-mavzu. Ijtimoiy moslashuv jarayonida o'yin faoliyatining o'rni

Turli yoshdagi bolalar bilan o'zaro aloqa o'rnatish va ular bilan muloqotga kirishish texnologiyasi.

10-mavzu. Bola ijtimoiy moslashuviga konflikt va stresslarni boshqarish yo'llari.

Magistrantlarga oila bilan hamkorlik qilish ota – onalar bilan birgalikda ishlash samaradorlikni oshirish metodlari. Bolalarni oilada tarbiyalash uchun tavsfiyalar ishlab chiqish.

11- mavzu. Ijtimoiy moslashuvni baholash mezonlari va diagnostic usullari.

Bolalarni voyaga yetish jarayonida muhitni roli. Bolalarga yod goyalarni ongiga tasirini kamaytirish usullarini ishlab chiqish.

12-mavzu. Ijtimoiy moslashuv jarayonida tarbiyachi va psixologning roli.

Bolalarni rivojlanish jarayonlarida ulardagi nuqsonni erta aniqlash va ularni sog'lon bolalar qatori rivojlanishini baholab borish.

13-mavzu: Bolaning ijtimoiy moslashuviga media va axborot texnologiyalarining tasiri

Bolalar bilimlarini boyitib borishda ularga beriladigan tarbiya va

talimni to'g'riligini nazorat qilib boorish.

14-mavzu: Ijtimoiy moslashuvning zamonaviy pedagogik texnologiyalari

Bolalardagi yosh xususiyatlarini inobatga olib ulardagi o'zgarishlar bilan ta'lim – tarbiyani uzviy birga olib boorish. Magistrantlarga bolalarni nuqsonlarini inobatga olgan holda ijtimoiy-pedagogik ta'lim olib borishni o'rgatish.

15-mavzu: O'zbekiston sharoitida bolaning ijtimoiy moslashuvini takomillashtirish yo'nalishlari

Magistrantlarga bolalarni o'smirlik psixologiyasini inobatga olgan xolda ularga ijtimoiy-pedagogik talimni og'ishlarsiz olib boorish metodikasi.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Stress va chidamlilik tushunchasi. Stress va moslashish o'rtasidagi bog'liqlik
2. Stressning inson organizmiga ta'siri. Stressning ijobiy ta'siri
3. Bolalarda stress va stressga chidamlilik diagnostikasi
4. Stressli holatdan chiqish yo'llari va bolalar va kattalardagi stressni boshqarish omillari
5. Nogiron bolalarda ijtimoiy moslashuvning xususiyatlari.
6. Oila nogiron bolalarning ijtimoiylashuvi va ijtimoiy moslashuvining asosiy agenti sifatida.
7. Ta'lim muassasalari nogiron bolalarning ijtimoiy moslashuvining asosiy sub'ektlari sifatida
8. Nogiron bolalarni ta'lim jarayoniga ijtimoiy jalb qilish muammosi.
9. O'qituvchining shaxsiy salohiyati nogiron o'quvchilarning muvaffaqiyatli ijtimoiy moslashuvi sharti sifatida.
10. Nogiron o'quvchilarning ota-onalari bilan o'qituvchining o'zaro munosabati.
11. Ijtimoiy dezadaptatsiya: mohiyati, tuzilishi, asosiy belgilari.
12. Maktabgacha yoshdagi bolalarda disadaptatsiya, oldini olish va bartaraf etish.
13. Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda disadaptatsiya, oldini olish va bartaraf etish.
14. O'smirlarda disadaptatsiya, diagnostika, oldini olish va bartaraf etish.
15. Mos adaptatsiya diagnostikasi usullari

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar

	qo'llanilishi maqsadga muvofiq. IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar Deviant xulq-atvorning oldini olishda oilaning roli. 2. Mastlik va alkogolizm ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida. 3. Bolalarning alkogolizmi muammosida ota-onalarning pedagogik savodsizligi. 4. Spirtli ichimliklarni iste'mol qiladigan o'smirlarda ijtimoiy og'ishlarning xususiyatlari. 5. Bolalarda alkogolizmning oldini olishda davlat, xususiy va jamoat tashabbuslarining roli. 6.O'zbekiston Respublikasida oilani ijtimoiylashtirishning xususiyatlari. 7. Diniy tashkilotlar ijtimoiylashuv omili sifatida. 8. Ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida sotsializatsiya mikrofaktorlari ta'sirining integratsiyasi. 9.Urbanizatsiya va uning jamiyatdagi roli va insonning sotsializatsiyasi. 10.Muayyan aholi punktida sotsializatsiyaning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish. 11. Ommaviy axborot vositalarining aholining muayyan guruhining ijtimoiylashuviga ta'sirini o'rganish shaharlar (qishloqlar, posyolkalar). 12. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari va bola huquqlari to'g'risidagi konvensiyasi va inson muammolari salbiy ta'sirlarning qurboni hisoblanadi. 13. Tarixiy retrospektiyada ijtimoiylashuv va ta'limning nisbati. 14. Ijtimoiy tarbiya jamiyatning funksiyasi sifatida. 15. Oila bolani ijtimoiylashtirish instituti sifatida. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha magistratura talabalari tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida magistratura talabasi: • Bilishi kerak: • - o'z faoliyatini tashkil etish, amalga oshirish usullari va usullarini aniqlashni o'rganish • kasbiy vazifalar, ularning samaradorligini baholash va • sifat; • - nostandart vaziyatlarda risklarni baholash va qaror qabul qila olish;

	• - jamoada va jamoada ishlash, rahbariyat, hamkasblar va ijtimoiy muhit bilan o'zaro munosabatda bo'lish • hamkorlar. • Egallashi kerak: • - o'rnatish va hal qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni qidirish, tahlil qilish va baholash qobiliyati • professional vazifalar, professional va shaxsiy • rivojlanish; • - takomillashtirish uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishga tayyorlik • kasbiy faoliyat; • - kasbiy faoliyatda texnologiyalarning tez-tez o'zgarishi sharoitida harakat qilish.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. Amirsaidova Sh., Abidova N., Djalolova Z., Xamidova M. va boshqalar. Maxsus psixologiya. T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2014 y. – 346 bet. 2. Po'latova P.M., Nurmuxamedova L.Sh., Yakubjanova D.B., Mamarajabova Z.N., Amirsaidova Sh.M. Maxsus pedagogika. T.: Fan va texnologiya, 2014 y. – 368 bet. 3. Y.E.Chicherina, D.A.Nurkeldiyeva, D.B.Yakubjanova. Mutaxassislik fanlarini o'qitish metodikasi. T.: Fan va texnologiya, 2013 y. – 128 bet. 4. Yarkulov R., Maxmudova M.F. Высший педагогический образовательный процесс. 1- chastB. T.: 2007 g. – 100 s.

5. Yarkulov R., Maxmudova M.F. Высший педагогический образовательный процесс. 2- часть. Т.: 2007 г. – 108 с.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollari bag‘ishlangan majlisidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so‘zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: O‘zbekiston, 2016. - 56 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: O‘zbekiston, 2017. - 48 b
4. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 488 b.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 -sonli “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. www.lex.uz.
6. Kodjaspirova G.M., Kodjaspirov A.Yu. Pedagogicheskiy slovar: Dlya stud. vıssh. i sred. ped. ucheb, zavedeniy. - M.: Akademiya, 2005. – 176 s.
7. Korreksionnaya pedagogika i spetsialnaya psixologiya: Slovar: Uchebnoye posobiye / Sost. N.V. Novotorseva. – SPb.: KARO, 2009. - 144s.
8. Pedagogika: Ucheb. posobiye dlya stud. ped. uch. zavedeniy / V.A. Slastenin, N.F. Isayev, A.I. Mıshchenko, S.N. Shiyanov. - M.: Akademiya, 2015. - 512 s.
9. Pedagogicheskiy slovar: ucheb. posobiye dlya stud. vıssh. ucheb. zavedeniy / Pod red. V.I. Zagvyazinskogo, A.F. Zakirovoy. - M.: Akademiya, 2008. 352 s.
10. Slastenin V.A. i dr. Pedagogika: Ucheb. posobiye dlya stud. vıssh. ped. ucheb. zavedeniy / V.A. Slastenin, I.F. Isayev, Ye.N. Shiyanov; / Pod red. V.A. Slastenina. - M.: Akademiya, 2015 - 576 s.

Axborot manbaalari

1. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali.
<http://www.lex.uz>– O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari

	ma'lumotlar milliy bazasi sayti. 2. www.academy.uz (Fanlar akademiyasi) 3. http://www.edu.uz–O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi sayti. 4. http://www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti. 5. http://www.kun.uz– O‘zbekiston va jahon yangiliklari, eng so‘nggi xabarlar sayti.
7.	Qo‘qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2025 yil “29” avgustdagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma’sul: L.Xayitov – QDU “Maxsus pedagogika” kafedrasi mudiri, dotsent (PhD)
9.	Taqrizchilar: N.Sh.Erkaboyeva – QDU Pedagogika-psixologiya fakulteti dekani, Pedagogika fanlari doktori, dosent X.Akromova -A.Qodiriy nomli Jizzax Davlat pedagogika instituti Maxsus pedagogika kafedrasi mudiri p.f.n. dots